

Tidiga insatser för ökad skolnärvaro; sammanställning av intervjuer kring frånvarohantering och samverkan

I projektets inledande skede (151021-160119) intervjuade projektledarna medarbetare från skola och socialtjänstens individ- och familjeomsorg (IFO) i Borås Stad och från barn- och ungdomspsykiatriska kliniken (BUP) vid Södra Älvsborgs sjukhus. Syftet var att skapa förståelse för hur projektets ingående organisationer uppfattar och hanterar skolfrånvaro. De olika organisationernas upplevelser och erfarenheter av samverkan över organisationsgränserna undersöktes också.

Denna rapport är en sammanställning av de intervjuer som gjordes och en sammanfattning av de mönster som gick att utkristallisera i respondenternas uttalanden. Rapporten gör inte anspråk på att vara vetenskaplig. Resultatet kopplas inte till teori eller tidigare forskning och diskuteras inte heller i vidare bemärkelse.

Projektledarna intervjuade medarbetare från de sex projektskolorna. Totalt sett 44 olika respondenter som är rektorer, skolpsykologer, skolsköterskor, skolkuratorer, specialpedagoger och pedagoger. Sammanställningen av resultatet utgår ifrån följande områden:

- Erfarenheter av orsaker och förklaringar till skolfrånvaro.
- Erfarenheter av insatser för att öka skolnärvaro.
- Skolans rutiner för skolfrånvaro.
- Erfarenheter av samverkan med vårdnadshavare.
- Erfarenheter av samverkan med andra organisationer.

Projektledarna intervjuade även medarbetare från barn- och ungdomspsykiatriska kliniken och från socialtjänstens individ- och familjeomsorg. Totalt tio respondenter med professionerna sjuksköterska, psykolog och socionom. Sammanställningen av resultatet utgår ifrån fyra olika områden:

- Erfarenheter av orsaker och förklaringar till skolfrånvaro.
- Erfarenheter av insatser för att öka skolnärvaro.
- Erfarenheter av samverkan med vårdnadshavare.
- Erfarenheter av samverkan med andra organisationer.

Projektskolorna

Nedan presenteras en sammanställning av resultatet av intervjuerna med skolpersonal. Detta sker utifrån följande områden och ordning; *erfarenheter av orsaker och förklaringar till skolfrånvaro; erfarenheter av insatser för att öka skolnärvaro; skolans rutiner för skolfrånvaro; erfarenheter av samverkan med vårdnadshavare; erfarenheter av samverkan med andra organisationer.*

Erfarenheter av orsaker och förklaringar till skolfrånvaro

- Frånvaron är nästan alltid giltig oavsett hur hög den är.
- Pedagogerna har kännedom om att frånvaron inte alltid beror på sjukdom, även om den är anmäld som det.
- Tre kategorier av orsaker till frånvaro nämns; *familjerelaterade, individuella, skolrelaterade*.
- Familjerelaterade är den vanligaste nämnda orsaken av skolans personal.
- Därefter refererar de till individuella orsaker.
- Allra minst anger de att hög skolfrånvaro kan bero på skolsituationen. När detta ändå anges som orsak är det främst ur synvinkeln att eleven inte trivs i gemenskapen i skolan. Brist på anpassning av undervisning diskuteras nästintill inte alls.

Respondenterna menar att elever som är frånvarande från skolan i årskurs 1-3 i princip alltid är sjukanmälda eller har beviljad ledighet. Detta gäller oavsett hur hög elevens skolfrånvaro är. Konsekvensen blir att eleverna nästan inte har någon ogiltig frånvaro registrerad. Skolfrånvaron blir därmed svårare att ifrågasätta, även om den är oroväckande hög, menar skolpersonalen. En av respondenterna uttryckte:

”Ibland är eleverna sjuka och giltigt frånvarande. Men ganska ofta tror jag att det är så att eleven egentligen kunde vara här. Den upprepade sjukfrånvaron blir helt enkelt inte ifrågasatt av skolan.”

Andra respondenter nämnde också att de har kännedom om eller anar att elever med en hög skolfrånvaro egentligen inte är frånvarande från skolan på grund av sjukdom. Det har de fått reda på av eleven själv eller av syskon eller kamrater till honom eller henne.

Att skolpersonalen anar att eleven inte är sjuk baserar sig ofta på att de misstänker att det finns andra anledningar som bidrar till att eleven inte kommer till skolan utan sjukanmäls istället. Som exempel nämns att hemförhållandena inte är goda, att eleven av olika anledningar inte verkar trivas i skolan eller att man misstänker psykisk ohälsa eller outhärdad diagnos.

I de fall man från skolans sida gått vidare för att undersöka orsakerna till den höga skolfrånvaron har den visat sig bero på många olika saker. En av respondenterna sa:

”Det finns lika många anledningar och orsaker till skolfrånvaro som vi har antal elever. Varje individ är unik. Vi i skolan måste hitta orsaken.”

När respondenterna ombads ge exempel på vilka orsaker till hög skolfrånvaro man har erfarenhet av eller som man anser är vanligt förekommande kom tre olika kategorier att urskiljas; *familjerelaterade, individuella* och *skolrelaterade*. De *familjerelaterade* är de orsaker som respondenterna i störst utsträckning tar upp och de berör huvudsakligen hemförhållanden och vårdnadshavarnas agerande och attityd.

Exempelvis nämns att eleverna får ta mycket ansvar för syskon vilket gör att vårdnadshavarna sjukanmäler för att eleverna ska ta vuxenansvar hemma; att vårdnadshavarna väljer att ha

barnet hemma som "livselexir" för honom eller henne; att vårdnadshavarna har drogmissbruk; att vårdnadshavarna bedömer eleverna som sjuka i för hög utsträckning; att vårdnadshavarna struntar i riktlinjer kring semester och sjukanmäler om inte skolan beviljar semesteransökan.

De *individuella orsakerna* är sådana som går att koppla till eleven som individ.

Respondenterna menar i dessa fall att eleven har ett beteende eller problem som gör att vårdnadshavarna sjukanmäler för att låta eleven slippa att gå till skolan. Detta leder till frånvaroproblematik. Som exempel nämner respondenterna att eleven lider av psykisk ohälsa, har en diagnos eller outredd diagnos. Fyra av respondenterna nämner att dessa tillsynes individuella orsaker istället kan botten i att skolan inte lyckats anpassa undervisningen eller skolmiljön efter elevens behov.

Endast ett fåtal av respondenterna nämner att frånvaroproblematiken huvudsakligen och direkt beror på *skolrelaterade orsaker*. Det som nämns är att eleven kan vara rädd för kamrater och att eleven har inlärningssvårigheter som inte bemöts tillräckligt väl av skolan. Endast en av respondenterna uttrycker att de skolrelaterade orsakerna är de som huvudsakligen ligger bakom skolfrånvaron i årskurs 1-3.

"Det kan också vara skolproblem där eleven inte känner sig delaktig, är utanför, blir mobbad. Ibland kan det vara klassrumssituationen där det blir obekvämt ibland; det kan vara gruppen, det kan vara läraren. Det kan också handla om rastsituationen; ensamhet eller bråk med andra elever."

Erfarenheter av insatser för att öka skolnärvaro

- Skolpersonalen upplever det som svårt både att arbeta förebyggande mot skolfrånvaro och att sätta in insatser som minskar en hög skolfrånvaro.
- Förklaringen till att de upplever att det är svårt är att de refererar till att de anser att skolfrånvaron ofta beror på en problematik i hemmet, vilken de upplever svår att påverka.
- Det finns konsensus om att skolan ska arbeta med att försöka öka skolnärvaron.
- Det finns en tilltro till att tidiga insatser kan ge effekt eftersom eleverna dels inte utvecklade ett starkt mönster och dessutom är i en ung ålder. De är därmed mer formbara och mottagliga för insatser.
- Kopplat till skolrelaterade orsaker nämner de att anpassningar i undervisningen är viktig och att de bör arbeta med att få alla barn att känna sig välkomna till skolan och respekterade av varandra. För att ta fram insatser inom detta spektrum brukar likabehandlingsteam och elevhälsoteam kopplas in.
- De anser att de även kan påverka den del som rör individuella orsaker. T ex arbeta med bemötande och anpassning av undervisning till elever som lider av psykisk ohälsa eller har någon diagnos. I ett inledande skede, när de anar psykisk ohälsa eller någon form av diagnos, brukar de ta stöd av BUP. I viss mån även vad gäller anpassningarna i skolan.
- Vad gäller de svåra familjerelaterade orsakerna som nämndes tidigare så brukar de koppla in IFO.

Många av respondenterna inledde diskussionen med att nämna svårigheterna i att lyckas att både förebygga skolfrånvaro och sätta in insatser mot en redan hög skolfrånvaro. Även här låg

ett stort fokus på att de familjerelaterade orsakerna är de huvudsakliga och att det är de som är svårast att påverka.

Till exempel nämndes svårigheter med att vårdnadshavare ibland har en annan kultur och inte delar uppfattningen om hur viktigt det är att vara närvarande i skolan; att vårdnadshavarna flyttar ofta så att eleven byter skola; att en del vårdnadshavare inte har någon förklaring alls, de har kapitulerat och gett upp; att vårdnadshavarna lurar eleverna att de är sjuka så att de ska stanna hemma; att vårdnadshavare anser att man har rätten att vara ledig och därför struntar i om man får avslag på semesteransökan och sjukanmäler istället; att vårdnadshavarna anser att eleven inte borde vara i skolan mer än fyra dagar i veckan; att vårdnadshavarna har egna problem och därför inte orkar engagera sig i elevens skolgång.

Flertalet av respondenterna är ändå överens om att skolan borde arbeta förebyggande för att i största möjliga utsträckning förhindra att de olika orsakerna uppstår. De var också överens om att det är skolans ansvar att sätta in insatser när skolfrånvaron är oroväckande hög. När respondenterna ombads att ge exempel på insatser fokuserade de främst på vad skolan kan göra för att arbeta med de skolrelaterade orsakerna. I viss grad nämndes även skolans roll i att arbeta med de individuella orsakerna. Främst diskuterades hur man kan förhindra psykisk ohälsa och på bästa sätt bemöta elever med olika diagnoser från skolans sida.

Exempel som ges på hur man kan arbeta med att förhindra de skolrelaterade och i viss mån även de individuella orsakerna till skolfrånvaro är att inte ha för många vikarier så att pedagogerna kan arbeta relationsbyggande; att se till att eleverna känner sig sedda och hörda; att arbeta med trivseln i skolan; att skapa en känsla av trygghet hos eleverna; att anpassa undervisningen för elever med svårigheter inom vissa ämnen eller med diagnoser.

Flera respondenter nämner att det är särskilt viktigt att arbeta förebyggande och i ett tidigt skede med eleverna i årskurs 1-3 eftersom de är unga och formbara. En extra viktig grupp att arbeta med är de med behov av särskilt stöd. En av respondenterna sammanfattar det så här:

”Det är viktigt med trivsel i skolan – att eleverna känner sig sedda och hörda. De ska känna trygghet med kompisar och med undervisningen. Här är lärarbyten känsliga – kanske särskilt för de yngre eleverna och för dem i behov av särskilt stöd.”

När det diskuteras vilka erfarenheter av insatser som skolpersonalen har från tidigare nämns i stor utsträckning att man tagit hjälp av olika interna och externa grupper. De främst förekommande exemplen på externa organisationerna är BUP och IFO. Interna grupper som man brukar arbeta med för att öka skolnärvaron är elevhälsoteamet och likabehandlingsgruppen. Även i denna diskussion uttalar sig skolpersonalen främst utifrån att orsakerna är familjerelaterade eller individuella sådana. De menade att det största ansvaret därmed ligger på BUP och IFO att i samverkan med främst elevhälsoteamet komma till rätta med problematiken som orsakar skolfrånvaron. Skolpersonalens syn på samverkan med dessa presenteras närmre under ”Erfarenheter av samverkan med andra organisationer”.

Något som nämns som en framgångsfaktor för att skapa goda möjligheter att öka skolfrånvaron, oavsett orsak, är ett gott samarbete med elevens vårdnadshavare. Detta presenteras närmre under ”Erfarenheter av samverkan med vårdnadshavare”.

Skolpersonalen diskuterar i flera av fallen inte alls, eller endast i liten utsträckning vad som konkret kan göras i klassrummet och i klassen för att eleven ska trivas och vilja gå till skolan i större utsträckning. De erfarenheter av insatser som nämndes var att ha vänskapsveckor för att öka gemenskapen i klassen och att erbjuda eleven specialundervisningen för att öka motivationen till att delta i undervisning.

Skolans rutiner för skolfrånvaro

- Alla skolor har någon form av frånvarorutin. Dock ser den olika ut på de olika skolorna. Hur väl den är förankrad varierar också.
- Huvudsakligt fokus i rutinerna ligger på att ha ett system för vem och hur man agerar när en elev inte kommer till skolan och inte heller är sjukanmäld.
- Registreringen av frånvaron görs huvudsakligen manuellt på papper.
- Pedagogerna har ett ansvar för helhetsbilden av elevernas frånvaro.
- Det finns en medvetenhet om att de är ansvariga för att ta reda på orsakerna till frånvaron och arbeta för att sätta in insatser om skolfrånvaron är oroväckande hög – men en osäkerhet kring hur.
- Konsekvensen blir att man gör olika från elev till elev och lärare till lärare. Vissa tycker att det är bra eftersom man inom fria ramar kan anpassa sitt handlande. Andra tycker det känns otryggt att inte veta vad som förväntas av en.

Alla skolor har en frånvarorutin som diskuterades med den intervjuade skolpersonalen. De olika yrkeskategorierna beskriver sina skolors rutiner likvärdigt vad gäller när en elev inte kommer till skolan och inte heller är sjukanmäld. Den här delen av rutinerna är väletablerad och utifrån den vet samtliga sin ansvarsroll. Det nämns att de också har ett ansvar att ha en helhetsbild av hur stor skolfrånvaron är hos eleverna.

”Det finns en rutin. Antingen kan vi titta i Dexter eller ringa expeditionen mellan 7.30 och 8.00. Där finns också en bok där det står vilka som är sjukanmälda som vi går och kollar. Om barnet inte är sjukanmält ska vi ringa föräldrarna senast på 10-rasten.”

De känner till att de också har ett ansvar för att ta reda på orsakerna till en hög skolfrånvaro och att sätta in insatser om det behövs. Däremot finns en osäkerhet hos skolpersonalen. Vissa vet inte om det finns en fast rutin för denna del av frånvarohanteringen och andra menar att det finns det men att den har lösa ramar.

”På klasskonferens tog vi upp elever med mycket frånvaro. Om deras rätt att gå till skolan. Men jag är lite osäker på hur rutinen ser ut... Jag tror inte vi har en rutin om det. Den är i så fall inte känd.”

Konsekvensen blir att skolpersonalen tillåts handla utifrån sina egna bedömningar vilket resulterar i att de gör olika från elev till elev och lärare till lärare. Vissa menar att det är något positivt eftersom man som skolpersonal ofta kan göra en bedömning av vidden av skolfrånvaron och hur stora problem den orsakar elevens skolgång. Samma respondenter tycker många gånger att det är bra att det finns möjlighet att handla utifrån egen bedömning. Andra menar att det hade varit skönt att ha en tydligare rutin för hur man ska gå tillväga för att säkerställa att man gjort sitt yttersta för att komma tillrätta med skolfrånvaron och för att ingen elev ska falla mellan stolarna.

Erfarenheter av samverkan med vårdnadshavare

- Konsensus om att ett gott samarbete med vårdnadshavarna är väldigt viktigt.
- Det blir dock ibland svårt att ha ett gott samarbete när orsakerna är familjerelaterade. Det blir oftare svårare att lyfta frågan om orsaken till frånvaron med familjen på ett bra sätt och att komma fram till lösningsförslag.
- I andra fall så fungerar det jättebra att ta kontakt med vårdnadshavarna även vid familjerelaterade orsaker. De blir glada och tacksamma att någon bryr sig och vill hjälpa dem och deras barn. Ibland kan bara samtalet till vårdnadshavarna göra att eleven kommer mer till skolan.
- Vid skolrelaterade orsaker och individuella sådana är det lättare att få till ett gott samarbete med vårdnadshavarna eftersom inte problematiken ”ligger på dem” utan handlar om att skolan upplevs ta sitt ansvar för barnets undervisning och otrivsel i skolan eller barnets diagnos eller ohälsa.
- Skolpersonalen menar också att det är viktigt med ett gott samarbete med vårdnadshavarna även då frånvaron inte är så hög, t ex vid längre semesterperioder eller sjukfrånvaro. Detta för att eleverna inte ska hamna efter i skolan vilket kan skapa en ond spiral där det är svårt att komma ikapp.

Som tidigare nämnts anser skolpersonalen att en framgångsfaktor för att komma tillrätta med skolfrånvaro, oavsett orsak, är ett gott samarbete med vårdnadshavarna. Samtidigt anser de att det är svårt, eftersom de menar att orsakerna till skolfrånvaron ofta är familjerelaterade. Det blir därmed känsligare att ta upp och diskutera orsakerna till skolfrånvaro. Dialogen med vårdnadshavarna leder ofta bara till kortsiktiga lösningar eftersom man inte går till botten med det verkliga familjerelaterade problemet. En av respondenterna sa:

”Föräldrarna blir oftast glada för att vi bryr oss och ibland blir det en omedelbar förändring bara av samtalet. Ett tag åtminstone.”

Vissa respondenter berättade att de hade erfarenheter av väl fungerande samverkan med vårdnadshavarna. Främst i de fall elevernas skolfrånvaro berodde på skolrelaterade eller individuella orsaker. Vårdnadshavarna stöttar i de fallen i större utsträckning skolans insatser för att komma tillrätta med problematiken vilket ger en större effekt, menar respondenterna.

Även vid längre sjukdomsperiod eller semestrar är ett väl fungerande samarbete med vårdnadshavarna viktigt för att inte eleverna ska hamna efter i undervisningen, menar respondenterna. Denna samverkan med vårdnadshavarna upplevs i stor utsträckning som positiv.

Erfarenheter av samverkan med andra organisationer

- Bristfällig samverkan både med IFO och BUP – skolan anser sig inte få den hjälp de behöver när de behöver den.
- För lite återkoppling under ärendena.
- Lång väntetid och utredningstid.
- Kunskapsbrist kring ansvarsfördelningar och befogenheter.

- Positiva erfarenheter ofta starkt personbundna.
- Positiva erfarenheter när IFO och BUP tagit ett helhetsansvar från utredning till insats och stöttat skolan i den del av insatserna som bör ske i deras verksamhet.

Skolpersonalen uttryckte att de har blandade erfarenheter av samverkan med socialtjänsten, främst IFO, och BUP. I vissa fall har det varit positivt men överlag uttrycks en frustration över att de inte anser sig få den hjälp de vill ha eller behöver.

”Jag skulle inte påstå att det är någon samverkan.”

Skolpersonalen ger olika exempel på vad de anser inte fungerar. Till exempel råder brist på återkoppling från organisationerna. De vill veta vad som händer och är på gång i de olika ärendena kring eleverna eftersom det många gånger är kopplat till elevernas skolfrånvaro.

Tidsaspekten för ärendena inom både IFO och BUP nämns också. Skolpersonalen anser att ärendena tar för lång tid och att det leder till att eleverna får hjälp för sent. En konsekvens blir att skolfrånvaron hunnit bli mycket hög och det blir svårare för eleverna att komma ikapp och att klara målen i skolan.

Ytterligare en problematik som skolpersonalen uppmärksammar är att de anser att det finns en kunskapsbrist kring ansvarsfördelningar och befogenheter organisationerna emellan. Till exempel anser de att BUP begär alldeles för mycket underlag och för många bedömningar kring en elev från skolan. Skolpersonalen menar att de kontaktat BUP för att få hjälp med just de bitarna – inte för att behöva utföra dem själva.

”Jag kan tycka att det är lite dålig återkoppling när man avslutar ärenden. En annan del är att vi får stora dokument att fylla i. Jag skulle kanske önska att socialsekreteraren kom ut och vi tillsammans gick igenom frågorna och svaren. Ibland tänker jag att frågorna i konsultationsdokumentet visar att de inte vet vad en sjuksköterska gör.”

Vad gäller IFO anser skolpersonalen att de ofta återkommer med åtgärdsförslag kopplat till familjerelaterade orsaker till skolfrånvaron som de vill att skolan ska utföra. Även här menar skolpersonalen att de kontaktat IFO för att få hjälp inte bara med att ta fram förslag, utan även med utförandet av insatserna.

Utifrån uttalanden går det att urskilja att skolpersonalen förväntar sig att BUP ska hjälpa skolan att komma tillrätta med de individuella orsaker som leder till hög skolfrånvaro och att IFO ska hjälpa till med de familjerelaterade orsakerna.

Vissa i skolpersonalen beklagar sig även över att de inbjudna verksamheterna inte alltid dyker upp på Västbusmöten, trots inbjudan. Några i skolpersonalen nämner att detta skapar en känsla av att eleverna och skolan inte är prioriterade hos organisationerna.

Vid de tillfällen respondenterna anser att samverkan med organisationerna har fungerat väl ges förklaringen att det ofta berott på den kontaktperson man haft från IFO eller BUP. Att samverkan ska fungera är därmed starkt personbundet. Andra exempel som ges på väl fungerande samverkan är när organisationerna visar upp förmågan att vara flexibla och anpassa sig och sina insatser efter såväl eleven och dess familj som skolan. Skolpersonalen har även positiva erfarenheter från när IFO och BUP tagit ett helhetsansvar i ärendena, från utredning av orsakerna till skolfrånvaron till genomförandet av insatserna.

Barn- och ungdomspsykiatri och socialtjänsten

Sammanställningen av resultatet för intervjuerna med personal från barn- och ungdomspsykiatri och socialtjänstens individ- och familjeomsorg presenteras utifrån följande ämnen; *erfarenheter av orsaker och förklaringar till skolfrånvaro; erfarenheter av insatser för att öka skolnärvaro; erfarenheter av samverkan med vårdnadshavare; erfarenheter av samverkan med andra organisationer*

Erfarenheter av orsaker och förklaringar till skolfrånvaro

- BUP uttalar sig främst utifrån sitt eget perspektiv som kan jämföras med skolans bild av individuella orsaker. Det vill säga att orsaker till skolfrånvaro som de möter ofta är kopplade till psykisk ohälsa eller diagnos.
- IFO uttalar sig främst utifrån sitt eget perspektiv som kan jämföras med skolans bild av familjerelaterade orsaker. Det vill säga att orsaker till skolfrånvaro som de möter ofta är kopplade till en problematik i hemmet.
- Den orsak och förklaring till skolfrånvaro som båda verksamheterna ofta får höra av barnet baserar sig på en känsla. Till exempel magont, ångest, inte orkar, inte vill osv. Detta kan senare visa sig bero på diagnos, outhärliga funktionsnedsättningar eller psykisk ohälsa i BUPs fall och på olika familjerelaterade förhållanden i IFOs fall.
- De orsaker och förklaringar kring skolfrånvaron som båda verksamheterna ofta får höra är att skolan inte gjort allt de kunnat för att få barnet att gå mer till skolan. Både kopplat till anpassning av undervisning och för trivsel i gemenskapen.
- Båda organisationerna får också höra att problematiken som IFO och BUP kopplas in för är något som har pågått länge och vårdnadshavarna är ofta missnöjda över att de inte har fått hjälp tidigare.

Respondenterna från BUP och IFO uttalar sig främst ur tre olika perspektiv kopplat till erfarenheter av orsaker och förklaringar till skolfrånvaro. De talar dels kring vilka orsaker eleven och dess vårdnadshavare brukar ange och dels vilka orsaker de själva brukar se. För de menar att dessa ofta är olika.

Enligt IFOs och BUPs respondenter brukar ofta barnets förklaringar och nämnda orsaker till skolfrånvaron baseras på en känsla. Till exempel nämns att barn har gett uttryck för att det är jobbigt att gå till skolan, att de inte orkar gå till skolan eller att de har ångest inför det. Känslan kan, efter vidare utredning av organisationerna, visa sig bero på familjerelaterade och/eller skolrelaterade och/eller individuella orsaker. Att barnen inte går till skolan förklarar de inte alltid med orsaker som är kopplade till skolan. En av respondenterna ger exempel på orsaker som barn har uttalat kopplat till de olika kategorierna av orsaker:

”En del barn berättar att det är jobbigt att gå till skolan, att de inte orkar, vilket senare visar sig bero på språkstörning och andra tidigare outhärliga funktionshinder. Ångest är en annan känsla många barn känner och som gör att de inte går till skolan – trots att de egentligen gillar skolan. I familjer med många barn och där det finns bekymmer så kan ibland de unga barnen vilja stanna hemma från skolan för att de äldre syskonen gör det.”

Respondenterna återger också vilka förklaringar som vårdnadshavarna brukar ha till elevens skolfrånvaro. Främst menar vårdnadshavarna att den beror på skolrelaterade orsaker både kopplat till undervisning och gemenskap i klassen. Vårdnadshavarna brukar också ha en känsla av att skolan inte har gjort allt de kunnat.

”Föräldrars förklaringar är att skolan inte ger eleven de anpassningar som eleven behöver eller att eleven blir retad eller känner sig utanför. Föräldrar lägger jättemycket på skolan.”

Enligt respondenterna uttrycker vårdnadshavarna ofta att orsakerna till deras barns skolfrånvaro inte tagits på allvar i de lägre åldrarna vilket resulterat i en problematik som sedan eskalerat innan dess att BUP eller IFO blivit inkopplade.

”Vi kanske får veta om det när barnet är i tonåren, i årskurs fem och uppåt. Men när man utreder säger föräldern att ’så här har det varit ända från början’. Bekymret har varit uppe på utvecklingssamtalet varje år men har inte lösts.”

Vårdnadshavarna har, enligt BUP och IFO, ofta en självinsikt och kan i många fall se hur familjens situation och hur deras attityd påverkar barnets skolgång. En av respondenterna sammanfattar det såhär:

”En del tycker att barnets psykiska hälsa är viktigare än skolplikten och att skolan utgör en riskmiljö för barnet – därför håller de barnet hemma. Andra föräldrar har tömt ut alla sina resurser och orkar inte mer. Ibland säger de att det är rörigt i familjen med till exempel separationer eller strul kring syskon.”

Både respondenter från BUP och IFO ser hur brister i skolans undervisning och arbete med gemenskap i klassen kan vara orsaken till skolfrånvaro, men främst uttalar de sig utifrån sina egna verksamheters perspektiv. BUP talar främst kring hur olika outredda diagnoser och psykisk ohälsa och ångestproblematik kan vara orsaken till att elever inte går till skolan. IFO uttalar sig huvudsakligen kring hur hem- och familjeförhållanden kan påverka skolgången, till exempel missbruk, våld i nära relationer och vårdnadstvister.

Erfarenheter av insatser för att öka skolnärvaro

- Båda organisationerna nämner vikten av att komma fram till de bakomliggande orsakerna till frånvaron och beskriver det som ett tidskrävande detektivjobb.
- Därefter är steg två att skapa en samsyn med elev, vårdnadshavare, skola och eventuellt andra organisationer.
- Ett forum som de tycker har bra förutsättningar för samverkan och för att skapa ovanstående samsyn vad gäller insatser för ökad skolnärvaro är Västbus.
- Dessvärre är erfarenheten att mötena inte alltid riktigt fungerar som de ska på grund av att personerna som kommer till mötet inte alltid har mandat att besluta på plats, att det finns en kunskapsbrist kring vad varje organisation arbetar med och att det är begränsade resurser inom verksamheterna.
- Insatser som är synkade mellan organisationerna och utgår ifrån flera olika verksamheter är erfarenhetsmässigt bra för att öka skolnärvaron. Det skapar ett helhetsperspektiv där man tar sig an de olika bekymren i elevens liv som gör att den inte går så mycket till skolan.

Det som är kärnan i samtliga respondenternas uttalanden kring insatser för att öka skolnärvaron är vikten av att ta reda på de verkliga orsakerna till att eleven inte går till skolan och utifrån det rikta insatserna. En annan viktig del som nämns är att det finns en samsyn på problemet och att man samverkar för att lösa det.

”Det är viktigt att man får med sig andra organisationer, skolan och föräldrarna så att man ser på problemet på samma sätt och utifrån det kan hitta en lösning. Man kommer ingenstans så länge man har olika syn på det. Det behövs en gemensam problemformulering.”

Ett tillvägagångssätt som nämns för att uppnå detta är Västbusmöten. Där får samtliga inblandade parter möjlighet att diskutera problemet och försöka komma fram till vilka insatser som kan vara lämpade. De menar däremot att det inte alltid är självklart att mötestillfällena leder till att en sådan samsyn skapas.

En annan svårighet som organisationerna nämner är att deras verksamheter har begränsade mandat, resurser och kompetens till vad de kan och får göra för insatser. En respondent ger ett exempel:

”Till exempel är det jättesvårt för ett barn att sätta ord på att föräldrarna inte är överens. Vem ska knacka hål på det? Vi kan inte det, vårt arbete är att utreda. Då skulle vi behöva få med en psykolog eller terapeut – men så vill inte barnet ens gå dit eller så har det inte möjlighet att gå dit.”

De insatser som nämns som väl fungerande från båda organisationerna är de där de går in och stöttar både vårdnadshavare och elev och i vissa fall även skolan. Då anser de att det får störst genomslagskraft eftersom det skapar en länk mellan de olika delarna i elevens liv. Detta nämns särskilt kopplat till att skolfrånvaron orsakas av familjerelaterade orsaker eller till psykisk ohälsa eller nyligen utredd diagnos.

Många gånger är de insatser som exemplifieras av respondenterna praktiska och konkreta delar; läxhjälp, köra till skolan, familjerådgivning, erbjuda samtal, terapi och behandling. En annan framgångsfaktor som nämns är flexibilitet och möjligheten att kunna anpassa insatserna efter individen.

Erfarenheter av samverkan med vårdnadshavare

- Organisationerna är överens om att det är viktigt med ett gott samarbete med vårdnadshavarna för att kunna öka skolnärvaron eftersom det är de som har störst påverkan när det gäller att få barnet att gå till skolan – oavsett orsak till den höga frånvaron.
- Det är också viktigt att samverkan med vårdnadshavarna är en del av arbetet redan från start. De måste vara involverade.
- IFO pratar utifrån sitt perspektiv om att det ibland är så att själva insatserna ska riktas mot vårdnadshavarna snarare än barnet. Ibland handlar det om att ge vårdnadshavarna ny energi att kämpa och nya verktyg för att arbeta för att barnet går mer till skolan.
- Samverkan med vårdnadshavare kan ibland försvåras av att de anser att skolan inte har gjort tillräckligt och att det är det som är orsaken till skolfrånvaron. De vill därför ha hjälp från organisationerna att ta den fighten snarare än att utreda och få hjälp utifrån deras huvudsakliga perspektiv.

Organisationerna ser att samverkan med vårdnadshavarna är väldigt viktig, särskilt i frågan om skolnärvaro. De anser att det är de som har den största möjligheten att motivera och arbeta

med att få sitt barn att gå mer till skolan. Ibland kan därför arbetet landa i att motivera vårdnadshavarna till att kämpa för att öka sitt barns skolnärvaro.

”Oftast fungerar samarbetet bra men det kan vara svårt att få föräldrar att förstå att de också behöver göra förändringar för att få barnet till skolan.”

Samarbetet med vårdnadshavarna försvåras av att de ofta vill ha hjälp att kämpa mot skolan eller vill att organisationerna tar hela ansvaret i att se till att barnet går i skolan. En av respondenterna förklarar:

”Föräldrar vill ha stöd för att få sitt barn till skolan. De vill ha hjälp att ’fixa sin unge’. Eller så vill de att vi tar deras parti i en konflikt med skolan.”

Respondenterna menar att en annan viktig faktor för att ett väl fungerande samarbete med vårdnadshavare ska utvecklas är att de har kopplats in tidigt av skolan så att de är medvetna om skolfrånvaron och är delaktiga i arbetet.

”En del skolor har inte tagit eller fått kontakt med föräldrarna så föräldrarna känner inte till oron för frånvaron. Det blir lite konstigt. Oftast är det lättare när skolan kommer in tidigare och kanske bjuder in till ett möte med elevhälsoteamet som kan göra en ansökan eller anmälan till oss.”

Erfarenheter av samverkan med andra organisationer

- Samverkan är viktig för att eleverna ska få rätt insatser.
- Samarbetet ser olika ut från gång till gång. Det beror på att de olika skolorna och delarna av BUP och IFO ser olika dels på samverkan och sitt ansvar i olika frågor – inte minst i frågan om skolnärvaro.
- Ett annat bekymmer är avsaknad av kunskap kring de olika verksamheternas möjligheter till insatser. Det kan sluta i besvikelse.
- Ett annat uppmärksammat område är att andra organisationer ofta uttalar sig kring vad de andra ska göra snarare än att prata om vad de själva kan göra.
- Samverkan är också högst personbundet.
- De ser att det finns potential i Västbusmöten eftersom alla verksamheter är samlade.
- Samverkan genom Västbus hade blivit ännu mer kraftfullt om personerna på plats hade större mandat att fatta beslut, att ta ut svängarna lite i tankar kring möjliga insatser och att det fanns möjlighet att snabbare verkställa beslut om insatser.

Respondenterna menar att samverkan mellan BUP, IFO och skola är viktigt för att barnet ska få de insatser som krävs för att skolnärvaron ska öka. De ser därför också vikten av att vara en del i att arbeta för att barnen ska vara i skolan.

”Vi ser att skolan är jätteviktig. Att skolan är en viktig skyddsfaktor. Så det är viktigt att barnen är där!”

Respondenterna nämner att det är väldigt olika hur samarbetet med organisationerna ser ut från gång till gång. Detta, menar de, beror på att de olika skolorna och delarna av IFO och BUP ser olika ut och har olika inställning till samverkan och arbete med skolnärvaro. Hur väl arbetet fungerar är också högst personbundet.

”Samverkan med olika delar av organisationen fungerar olika bra men mest är det personbundet hur bra samarbetet blir.”

Flera respondenter pratar om att Västbusmöten är ett tillfälle att samverka för att öka skolnärvaron. Däremot anser de att mötesformen inte har nått sin fulla potential.

”Västbusmöten fungerar sådär. Det är svårt att komma med konkreta förslag om insatser på plats. Men det finns mer kraft i Västbusmöten om man jämför med skolkonferenser, eftersom vi alla är på plats.”

Respondenterna diskuterar också vikten av att samtliga organisationer är ihärdiga och inte bara letar efter ”snabba lösningar”. Detta är något flera av organisationernas medarbetare idag upplever som en bristvara. Till exempel nämns erfarenheter av att skolor och organisationer har provat överenskomna insatser men om de inte fungerar så ger man upp direkt. En annan respondent pratar om att fyrkantigheten inom organisationerna försvårar arbetet med att individanpassa insatserna:

”De är så tydliga med sina ’ramar’. Det blir så fyrkantigt eftersom de inte kan göra något utanför mallen, rutinen eller sina riktlinjer.”

Tidsaspekten är en annan del som flera av respondenterna tar upp. De önskar att deras verksamheter hade möjlighet att snabbare utreda och sätta in insatser för barnen men att den stora resursbristen som finns försvårar för detta.

”Det är väldigt långa processer och ibland känns det som att det går alldeles för långsamt och som att det inte händer någonting. Det beror på långa väntetider både inom vår organisation och hos sådana vi samarbetar med. Vi har tyvärr inte möjlighet att direkt svara upp när familjen är redo att börja samverka med oss.”

En annan viktig del för att samverkan ska fungera är att varje organisation tar ansvar för sitt område och inte påpekar för någon annan vad de ska göra. Det gäller både vid Västbusmöten och i övriga samverkanstillfällen.

”Om skolan har bestämt innan mötet vad vi ska göra så kan det skava. En bra ingång är att skolan inleder och berättar vad de har gjort och ’att så här tänker vi’. Men att de sedan frågar vad vi kan bidra med. Då blir det ett bra samarbete istället för att de bara lägger över allt på oss.”

Projektledning och kontaktuppgifter

Projektledare

Britt-Marie Freij

Tfn 070-082 53 58

britt-marie.freij@boras.se

Projektledare

Marie Nilsson

Tfn 033-35 37 57

marie2.nilsson@boras.se

Kommunikatör

Frida Johansson

Tfn 033-616 26 89

frida.susanna.johansson@vregion.se